

Received / Geliş
20.06.2019

Article History
Accepted / Kabul
19.08.2019

Available Online / Yayınlanma
19.08.2019

MEHMET KAPLAN'S THOUGHTS ABOUT THE TURKISH VILLAGER

MEHMET KAPLAN'IN TÜRK KÖYLÜSÜYLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Bahar GEZEN¹

Ali YAKICI²

Abstract

In this study, the view of Mehmet Kaplan as a Turkish intellectual to Anatolia and the Anatolian villagers was taken into consideration from his writings. The Turkish People have overcome many difficulties from past to present as a determined nation depending on their culture and traditions. The ability, vitality, commitment to life and culture of villager people where live in Anatolia have attracted Mehmet Kaplan and he thought all Turkish intellectuals should come up with an idea on this subject. Kaplan has seen that, although Turkish Villagers have not high education they have made various machine tools by evaluating their opportunities with skill and determination. In Kaplan's work, it is a subject which is emphasized that if opportunities granted to peasants ,and suitable conditions are met by the government progress will be achieved by the peasants not only in agriculture but also in industry. Kaplan stated in many of his articles that Turkish intellectuals should protect Anatolian people \ peasants this protection also comes to the meaning of protecting our culture, our values and our lands upon which we have been living for thousands of years.

Key words: Culture, village, villager, the village life.

Özet

Bu çalışmada Mehmet Kaplan'ın yazılarından yola çıkılarak bir Türk aydını olarak Anadolu'ya ve Anadolu köylüsüne bakışı ele alınmıştır. Türk halkı kültürüne, geleneklerine bağlı, azimli ve çalışkan bir millet olarak geçmişten bu güne pek çok zorluğu atlatarak gelmiştir. Anadolu'da yaşayan köylü halkın becerisi, diriliği, yaşama bağlılığı, kültürüne bağlılığı Mehmet Kaplan'ın dikkatini çekmiş ve her Türk aydınının bu konu üzerinde fikir yürütmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Kaplan Türk köylüsünün yüksek tahsili olmasa da beceri ve azmiyle elindeki imkanları değerlendirerek çeşitli aletdevatlar yaptıklarını anadoluyu gezerek görmüştür. Köylü halka imkan verilir ve devlet tarafından uygun şartlar sağlanırsa sadece tarım değil, sanayi alanında da köylerde büyük ilerlemelerin olacağı Mehmet Kaplan'ın incelediğimiz yazılarında üzerinde durduğu konulardandır. Kaplan, her Türk aydınının Anadolu halkına, köylüsüne sahip çıkmasının aynı zamanda kültürümüze, değerlerimize ve binlerce yıldır üzerinde yaşadığımız topraklara sahip çıkmak demek olduğunu birçok yazısında söylemiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, köy, köylü, köy hayatı.

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, gezenbahar42@gmail.com

² Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, yakiiciali@gmail.com

GİRİŞ

Mehmet Kaplan (doğ. 1915, öl.1986); Ziya Gökalp, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar okulundan gelen Türk Edebiyatının büyük bir bilim ve fikir adamı olmasının yanında sadece Türk milletinin edebiyatı, tarihi ve kültürü ile ilgilenmemiş onun güncel meselelerini de kendisine dert edinmiş, bu konuda birçok yazı kaleme almıştır.

Büyük Türkiye Rüyası adlı kitabının “ Birkaç Söz” başlıklı yazısı altında bu ilgisini şöyle açıklamıştır: *”Toplum içinde yaşayan insan onun meseleleri üzerinde düşünmeden edemez. Bu aynı zamanda kendi varlığı üzerinde de düşünmek demektir. Zira fert bedenini tabiata; dil, terbiye, bilgi ve kültürünü topluma yani millete borçludur.”*³

Görüldüğü gibi Mehmet Kaplan milletle ilgilenmeyi bir “ aydın sorumluluğu” olarak görmüş, konferansları, sohbetleri, deneme yazıları ve dersleriyle bunu şuurla yerine getirmeye çalışmıştır.

Bu vasfıyla o, sadece Üniversitede bir Hoca olarak kalmamış aynı zamanda insanı, milli ve sosyal problemleri tespit ve tahlil edip yorumlayan, yer yer de düşüncelerini, bulgularını dikkat çekici tekliflerle pratize etmeye çalışan bir fikir adamı ve aydın kimliğini de taşımıştır.

Aşağı yukarı bütün serbest yazılarında güçlü kalemle dile getirdiği ana fikrini ve temel ilkesini şöyle açıklamıştır:

*“İçimde hiçbir millete ve insana karşı düşmanlık hissetmiyorum. Fakat Türkiye’ye ve Türklüğe, İslamiyet’e, hak ve adalete karşı bir tehdit veya saldırı olunca sinirlerimde bir gerginlik doğuyor. Memleketimi ve insanlığı ileri götüren hareket, eser ve şahsiyetleri seviyorum. Bir nevi duygu ve davranışlar bana üzerinde durulacak konuları veriyorlar.”*⁴

Motivasyonunu ve ilkelerini bu duygu ve düşüncelerinden alan Mehmet Kaplan’ın serbest yazıları “ ‘Nesillerin Ruhü’, ‘Yeni Türk Milliyetçiliği’, ‘Milliyetçilik ve Coğrafya’, ‘Milliyetçilik ve İlim’, ‘ Anadolu’nun Kuvvetleri’, , ‘ Madde ve Ruh’, ‘Komunizm ve İnsanlık’, ‘Din ve İlim’, ‘Halk Kültürü ve Yüksek Kültür’, ‘Millet ve Sanat’, ‘İnsan ve Hürriyet’ ‘Mehmetçik’, ‘Kalabalık ve Millet’, ‘Hürriyet, Hürriyet, Hürriyet’, ‘Ortak Kültür ve Sosyal Bütünleşme’, ‘Demokrasi Düşmanları’, ‘Devlet’, ‘Makine ve İnsan’, ‘Ordu, Felsefe ve Milliyetçilik’, ‘Gençlik Meseleleri’, ‘Din, Demokrasi ve İlim’, ‘Aydın Kimdir’, ‘Bugünkü Türkiye’nin Nasıl Bir İnsan Tipine İhtiyacı var’ vb. başlıklar taşır.⁵

“(Bu) Duygu ve davranışlar bana üzerinde durulacak konuları veriyorlar.” diyen Mehmet Kaplan’ın serbest yazılarında üzerinde durduğu önemli meselelerden biri de “ köylerimiz “ ve “ köylülerimiz” dir. Bu konu onun deneme kitaplarında ve süreli yayınlarda şu başlıklar altında ele alınmıştır:

1. Anadolu’nun Kuvvetleri (Nesillerin Ruhü, s.68)
2. Köy, Köylü ve Köy Öğretmeni (Nesillerin Ruhü, s.73)
3. Halk Kültürü ve Yüksek Kültür(Nesillerin Ruhü, s.124)
4. Mehmetçik(Nesillerin Ruhü,s.221)
5. Köy Sanayii (Büyük Türkiye Rüyası, s.95)
6. Köyde Reform (Büyük Türkiye Rüyası s.99)
7. Köy Öğretmeni ve Köy Kalkınması (B.T.Rüyası, s.103)

³ Kaplan, M. (2016). Büyük Türkiye Rüyası, s.13.

⁴ Kaplan, M. (2016). Büyük Türkiye Rüyası agy.

⁵ Kaplan, M. (2016). Büyük Türkiye Rüyası, Nesillerin Ruhü, İstanbul Dergisi yazıları ve diğerleri.

8. Anadolu'nun Keşfi (B.T. Rüyası, s.135)

Mehmet Kaplan'ın aydın bir düşünür ve bilim insanı olarak bu konuya eğilmesinin elbette doğduğu ve çocukluğunu yaşadığı, kendisinin tabiriyle o yıllarda adeta bir köy gibi olan Sivrihisar'da tanıdığı halkın “yoksulluk kültürü” içinde bile gösterdiği, dirayet, sıcaklık ve yardımseverliğidir. Kalabalık ve Millet adlı dokunaklı yazısında bu duyum ve duyguyu şu satırlarla anlatmıştır:

*“Ben Orta Anadolu'nun eski, tarihî bir kasabasında, Sivrihisar'da doğdum. Birkaç kuşak önce, yakın köylerden gelmişim. Zaten benim çocukluğumda Sivrihisar da yarı köy sayılırdı. Kasaba civarında herkesin tarlası, bağı, bahçesi vardı. Akşam üzerleri kanlı ışıklar toz bulutları içinde, sürülerin ve sırtları ‘Şabla’ denilen bir çeşit yakacak otla yüklü dönen heyulâ gibi kadınların kasabaya girişlerini efsanevi bir tablo gibi hâlâ hatırlarım.”*⁶

Aynı yazının devamında Kaplan İstanbul'un kalabalığında hissedemediği milliyeti, bir müddet görev yaptığı Erzurum'da halkın içinde onu tanıdıkça hissettiğini şöyle dile getirir:

*“Erzurum'a gidince yıllar ve yıllar ötede kalan, çocukluğuma en ıstıraplı günlerde bile renk, neşe, sıcaklık ve sevgi katan asil örf ve âdetleri, şarkıları, türküleri, masalları, yiğitliği, insanlığı hâsılı bizi ‘millet’ yapan her şeyi tekrar buldum. Bu, bende tarihi güç bir saadet hissi doğurdu. Sürekli sağlam, diriltici bir saadet. Kara kalabalıkların karanlık yalnızlığından kurtulmuş ‘millet’in , ‘milletimin’ içine tekrar dönmüştüm. Artık gurbette değildim.”*⁷

Mehmet Kaplan'ın bu motivasyon ve ilgisi bir başka açıdan da “ aydın halk yabancılaşması” na karşı güçlü bir tepkiyi ifade eder. Keza “ Köyde Reform” adlı yazısında bu konuya açıkça dikkat çeker. Şu satırlar , onun bütün samimiyeti ve bilgi birikimiyle “ vaziyet alış” nı açıkça ortaya koyar:

*Türk aydınları hiçbir devirde bu kadar insicamsız(tutarsız. B.G.) dağınık çatışmalı bir hayat görüşüne sahip olmamışlardır. Bunun sebebi onların büyük halk kitlelerinden ve geleneklerinden koparak kendilerini karmakarışık büyük şehir hayatının dalgalarına kaptırılmış olmalarıdır.”*⁸

Yazının devamında Kaplan, Türk aydınlarının büyük oranda kendi halklarından ve kültürlerinden kopuşlarını da şu sebebe bağlar:

*“Köy ve kasabalardan gelmiş olsalar bile çoğu bu karışık şehir çevrelerinde yaşayan Türk aydınları, geniş bir görüşe ve kültüre sahip değillerse , kendi ferdi hayatlarının ötesini düşünmek bile istemezler. Günlük kazançları, dinlenme ve eğlenme çevreleri onlara yeter.”*⁹

Mehmet Kaplan bu duruşu ve bakış açısıyla Ziya Gökalp'in “ Garba Doğru” ve “Halka Doğru” makalelerinde ortaya koyduğu görüş ve tespitlerin hatırlatmasını da yapmaktadır. Bu makalelerde Gökalp aydınının “ Garp” a yani bilim ve tekniğe gitmesinin yanında halktan kopmamak ve ona yabancılaşmamak için “Halk”a doğru gitmesini de ister ve “ ışık”la “ hars”ın sentezine işaret eder.¹⁰

Mehmet Kaplan kendisinin de belirttiği gibi köy gibi küçük ve yoksul bir ilçede doğmuş ama Cumhuriyetin kendisine tanıdığı imkân ve fırsatlarla Türkiye'nin en ünlü

⁶ Kaplan, M. (2016). Nesillerin Ruhu, s. 224

⁷ Kaplan, M. (2016). Nesillerin Ruhu, s. 225

⁸ Kaplan, M. (2016). Büyük Türkiye Rüyası, s.100

⁹ Kaplan, Mehmet ; Büyük Türkiye Rüyası, s.100

¹⁰ Gökalp, Z. (1923). Türkçülüğün Esasları (Haz. Dr. Saim Sakaoglu) s. 62-64, Matbuat ve İstihbarat Matbaası, Ankara 1923

bilim adamlarından biri olmuştur. Cumhuriyete, onun temel ilkelerine, Kurtuluş Savaşını veren halka, kültürümüzü, şiirimizi, geleneklerimizi oluşturan, yaşatan ve koruyan köylümüze gönülden bağlılığının aynı zamanda bir şükran borcu olduğunu her zaman hatırlamış ve bunun sorumluluğunu her fırsatta yerine getirmeye çalışmıştır.

Onun için köy bir anlamda “küçük Anadolu ve Türklük birimi”dir. Harsımızın folklörümüzün, türkülerimizin, ninnilerimizin, halk destanlarımızın, masallarımızın kısaca milli kültür ve geleneğimizin olduğu, mayalandığı, geliştiği ve milli karaktere dönüştüğü yerler bu küçük Anadolu birimleridir. Bu sebeple Kaplan, “Türklüğe has pek çok üstün kıymeti muhafaza eden köylerimizin büyük şehirlere göçüyle ortadan kalkacağından büyük endişe duymuş ve bu cereyanın milli hayatımıza ve değerlerimize büyük zarar vereceğini her fırsatta dile getirmiştir.

Mehmet Kaplan'ın “köycülük”ü sadece bir köy romantizmine dayanmaz. Onda köycülük fikri, hem milli kültürün, primitif değerlerin ve “ hars”ın korunup geliştirilmesi de (çağa uyarlanması)hem de ekiciliğimizde, hayvancılığımızda, “ köy sanayii” olarak adlandırdığı tarım sanayii ve kalkınmamızda taşıyabileceği büyük rolü itibarıyla sarılmamız gerekli bir milli davadır. Elbette o, bir edebiyatçı bilim adamı olarak köyle ilgili hayaller de kurmuştur. Şu ifadeleri onun ideallerini açıkça gösterir:

“Bir edebiyatçı olmakla beraber zaman zaman bu konuları (köy, tarım, sanayii, hayvancılık, süt, et, ekmek vb. B.G.)ele alışımın sebebi de budur. Zira ben hayal ve sanat gücünün insanlara yeni yollar göstereceğine inanıyorum. Bir romancı olsam Bir Anadolu dağını ilim ve teknikle cennet hâline getiren mühendislerin macerasını anlatırdım.”¹¹

Kaplan “ Köy Sanayii” adlı yazısında Türk köylüsünün yaratıcılığına çeşitli örnekler verir. Devlet tarafından bir proje ile desteklenirse her köyün birer küçük sanayii birimleri hâline dönüşeceğine inanır. Bu konudaki tespit ve teklifleri bir edebiyatçı bilim adamının büyük öngörüsü olarak bugün dahi değerlidir. Çünkü bu görüşler; bilim, teknik, sosyoloji hatta “ köylümüzün antropolojisi” ve “ modern organizasyon” fikirleriyle temellenmektedir. Onun milletimizin göçer hareketli kaderiyle makinenin hareketi arasında kurduğu ilişki, bir kültür, tarih, ekonomi ve genetik bir tespittir. Ona göre “ Türk köylüsünün eli her işe yatkındır.” Kimi Türk köylerinin aslını aratmayacak derecede başarılı tabanca ve mavzer üretmesini, halı ve sepet dokumasını, evini kendi yapmasını, radyosunu kendi tamir etmesini örneklenirerek bu görüşünü sağlam temellere bağlar:

“Otomobil, traktör, uçak, tren, buzdolabı gibi makinelerin belli şekilde parçalardan bir araya geldiği malumdur. Bunlar büyük fabrikalarda da parça parça imal edilir sonra birbirlerine takılır. Ben köylerde küçük imalathanelerde bu parçalardan çoğunun imal edilebileceğine kaniyim. Bir fabrika vereceği ortak bir model ve kalıba göre demirci köylerinde şehir fabrikalarından daha ucuza parçalar imal ettirebilir. Alman fabrikalarından çıkma silahlar ayarında silah yapan Türk köylülerinin istenilen makine parçalarını da yapabileceğinden ben şüphe etmiyorum.”¹²

SONUÇ

Menkul şahsiyeti, bir bilim adamı olarak kalmamış aynı zamanda Cumhuriyet aydını mefhumunu başarıyla temsil etmiş birisi olarak Mehmet Kaplan'ın, Türk kültürünün mütemmin cüz'i olan Türk köylüsü ve köy hayatına dair fikirleri bu makalede ele alınmıştır.

¹¹ Kaplan, M. (2016). Büyük Türkiye Rüyası, s.96.

¹² Kaplan, M. (2016). Büyük Türkiye Rüyası, s.97.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren Türk Edebiyatında “köy” kavramı belki de hayatları boyunca Anadolu'nun ücra bir köyüne yolu düşmemiş yazarlar tarafından işlendi. Muhayyel bir köy ve köylü kavramı nezuher buldu. Mehmet Kaplan bu durumun yanlışlığını tespit etmiş ve köy hayatına dair gerçekçi bir bakış açısıyla inceleme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Kendisi, muhtelif Anadolu köylerinde bulunmuş bu köylerde köylü ve köy hayatına dair fikirleri neşet etmiştir. Türk köylüsünün çalışkanlığı kendine has becerisi Kaplan'ın dikkatini çekmiş hatta yer yer onu hayran bırakmıştır. Köylüye imkan verilmesi durumunda köylü modern anlamda teknik ilerlemeye dahil olacaktır. Avrupa'daki sanayileşme hamleleri Türk köylerinde parça parça yerine getirilebilecektir. Türk köylüsünün muadil batılı köylüsünden aşağı kalır bir kapasitesi yoktur. İmkân beklemektedir. Bu sorumluluk devletimizde ve aydınlarımızdadır. Mehmet Kaplan'ın tasavvur ettiği köy ve köylü hayatı Türk kültürünün muhafazası için de önem taşımaktadır. Yıllar sonra görmekteyiz ki şehirlerimizdeki çarpık kentleşme ve kent sorunları mazide Kaplan'ın köye neden bu denli önem verdiğini göstermektedir.

Köylü ve köy hayatı üzerine her Türk aydınının dikkatle çalışması gerekmektedir. Bunun bir aydın sorumluluğu olduğu bilinmelidir. Çünkü dar anlamda köylü ve köy hayatı, geniş anlamda kültür, gelenek görenek, örf, vatandaşlık, tarih gibi değerleri etkilemektedir.

KAYNAKLAR

- GÖKALP, Z. (1923). *Türkçülüğün Esasları*. Ankara: Matbuat ve İstihbarat Matbaası.
- KAPLAN, M. (2016). *Büyük Türkiye Rüyası*. İstanbul: Dergah.
- KAPLAN, M. (2016). *Nesillerin Ruhu*. İstanbul: Dergah.